

УДК 371.134:373.68

**Самойчук К.О., д.т.н., доц., Ковальов О. О., асист.,
Паляничка Н. О., к.т.н., доц.**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОГО І ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті в контексті підвищення ефективності трудового і професійного виховання розглянуто механізми формування у студентів знань, вмінь та навичок. Розглянуто ефективні способи організації навчання і проходження практик в минулому та в теперішніх умовах. Надані рекомендації стосовно підвищення ефективності організації виховання студентів вищих навчальних закладів, формування конкурентоздатних і кваліфікованих спеціалістів.

Ключові слова: практика, триада, дидактика, навчання, освіта, конкурентоздатність, професійні компетенції

Постановка проблеми. Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішими соціальною та культурною проблемами, які значною мірою обумовлюються процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку особистості студента, її соціалізації та успішної реалізації набутих під час навчання професійних навичок та компетенцій. Запорукою успішної професійної реалізації студента після закінчення навчання є єдність та взаємозв'язок знань, які отримує в процесі навчання студент та практичних навичок спеціаліста [1, 2]. Частково ця проблема вирішується за рахунок отримання студентами технічних закладів вищої освіти (ЗВО) робочих спеціальностей та проходження навчальної, технологічної, виробничої або закордонної практик. Однак недосконалість навчальних програм, безвідповідальне ставлення студентів до практичної підготовки, складність пошуку баз проходження практики та ряд інших проблем обумовлюють скептичне ставлення працедавців до професійних компетенцій випускників ЗВО [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освіта і наука є основними складовими прогресу суспільства, які забезпечують індивідуальний розвиток особистості, майбутнього фахівця, творять інтелектуальний, духовний, та виробничий потенціал суспільства. Освіта – це стратегічний ресурс соціально – економічного і культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [1]. Стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не задовольняють потреби суспільства. Актуальними завданнями залишаються збереження і поширення

кращих традицій національної системи освіти, забезпечення доступності здобуття якісної освіти для всіх громадян та органічної інтеграції вітчизняної системи освіти до освітнього та наукового простору Європейського Союзу.

Удосконалення системи освіти та підвищення якості професійної підготовки фахівців в Україні являє собою соціальну проблему, вирішення якої полягає в приведенні освіти у відповідність до нових соціально – економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямів освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства і ресурсів держави, створенні освітянських програм, необхідних для послідовного економічного і соціального розвитку суспільства, а також індивідуального культурного самовираження особистості в суспільстві [1, 2].

Для покращення кадрової підготовки, в першу чергу, необхідно виправити становище, яке склалося в сфері підготовки кадрів від спеціалістів робітничих професій до приведення у відповідність професійних компетенцій бакалаврів та магістрів. За останні роки в нашій країні відбувається поступове відмирання професійно – технічних училищ, особливо аграрного напрямку, зменшення набору абітурієнтів до технікумів та спеціальних училищ. У зв'язку з демографічним спадом спостерігається щорічне зменшення кількості випускників шкіл, що ускладнюється важким фінансовим становищем населення та обумовлює щорічне зниження набору і до ЗВО I – II і III – IV рівнів акредитації. Для покращення становища на державному рівні необхідно визначитися в необхідності формування кваліфікованих фахівців всіх рівнів та забезпечити підготовку найнеобхідніших фахівців по галузях за рахунок коштів державного замовлення. Вітчизняна освіта має глибокі традиції, цим позитивним фактом треба скористатись таким чином, щоб, поважаючи іноземне, запропонувати раціональне своє. Першим кроком здійснення процедури планування заходів, спрямованих на підвищення якості освітнього процесу повинна бути порівняльна характеристика вимог до організації навчального процесу в Україні та країнах ЄС з метою визначення конкурентних переваг і недоліків, формулювання змісту реформування, пріоритетних точок розвитку ЗВО, пошуку шляхів нарощення їх конкурентоспроможності на теренах європейського простору.

До конкурентних переваг вітчизняної освіти слід віднести [1, 2]:

– значно кращу гуманітарну підготовку, порівняно з багатьма зарубіжними ЗВО, і за будь – яких вимог, щодо входження до загальноєвропейського освітнього простору ми не повинні її втрачати;

– більш ґрунтовну, глибоку, більш предметну фундаментальну підготовку, яка закладає підвалини подальшої професійної мобільності, створює передумови для високої конкурентоспроможності не лише на момент випуску фахівців, а й на тривалий час практичної діяльності за спеціальністю;

– наявність єдиних для всієї держави стандартів якості підготовки фахівців (ОПП, ОКХ) – у багатьох країнах європейської спільноти вони або

зовсім відсутні, або ж існуючі стандарти розроблені для окремих регіонів у межах однієї країни (які також відрізняються одні від інших);

- достатньо широку залученість студентів до науково–дослідної роботи, яка реалізується в формі участі в роботі науково–дослідних гуртків з подальшою публікацією тез доповіді, участі в конференціях, написання патентів на винаходи;

- високий рівень наукової підготовки освітніх кадрів, який забезпечуються за рахунок існування наукового ступеню доктора наук за відповідними спеціальностями.

До недоліків вітчизняної галузі освіти, які негативно впливають на її конкурентоспроможність, можна віднести:

- занепад науково – дослідної роботи, що серйозно ускладнює досягнення європейських стандартів прикладних та гуманітарних досліджень в освіті;

- низький рівень оплати праці, неефективність механізмів заохочення працівників вітчизняної освіти, недостатньо ефективні стимули для заохочення талановитих випускників становитись науковцями;

- застаріла матеріально – технічна база навчального процесу, яка не дає змогу наочно демонструвати сучасні досягнення в галузі;

- хронічне недофінансування вітчизняної галузі освіти, що стало головною причиною негативних тенденцій її розвитку.

Формулювання цілей статті. Необхідно зберігаючи позитивні здобутки вищої освіти в Україні і враховуючи недоліки, знайти шляхи підвищення ефективності освітньої діяльності та посилення авторитету науковців для нарощення конкурентоспроможності випускників ЗВО в межах країни та у світовому вимірі. З цією метою необхідно розглянути механізми формування професійних знань та навичок і існуючий досвід, для означення заходів, виконання яких дозволить підвищити ефективність освітньої діяльності, професійного та особистісного формування спеціаліста. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі як: розглянути механізми формування вмінь та навичок та їх кореляцію з психолого–педагогічною тріадою (знання, уміння, навички); розглянути етапи професійного та особистісного формування студенту ЗВО; розглянути позитивний досвід минулого та сучасності на базі якого надати рекомендації відносно можливих шляхів підвищення ефективності процесу навчання, трудового і професійного формування студента ЗВО.

Виклад основного матеріалу досліджень. Уміння та навички відіграють важливу роль у діяльності людини, дають змогу успішно досягати поставлених завдань. Засвоєння будь–якої навички відбувається за рахунок вироблення динамічних стереотипів у корі головного мозку, формування яких прискорює надбання реакції, звільняє кору для нових реакцій і створює можливість для одночасного перебігу в корі паралельних процесів. Внаслідок автоматичності в корі великих півкуль головного мозку утворюються умови, за яких одночасно з автоматичним актом можливо виконання іншої аналітико

– синтетичної діяльності. Автоматизація набутих реакцій заощаджує ресурси кори головного мозку як цілого та дає змогу переміщувати фокус її активності на актуальні процеси [2]. Особливо велике значення мають уміння та навички в творчій діяльності людини. Вони є частиною творчої діяльності, використовуються під час її виконання і таким чином вдосконалюються. З урахуванням викладеного матеріалу доцільним слід вважати більш широке залучення студентів до наукової діяльності, вдосконалення механізмів заохочення за активну участь в науковому житті ЗВО. Практично це означає більше розмаїття виконуваних студентом задач, яке з одного боку формує механізми автоматичних реакцій, з іншого робить процес навчання більш цікавим для студента [1, 3]. Успіх будь – якої діяльності залежить від уміння її виконувати. Уміння інколи зводять до знання процесу, розуміння того, як він здійснюється, ознайомлення з порядком його виконання, опанування самостійного керування процесом. Однак дійсне уміння є там, де знання певної справи поєднується з вправністю під час виконання тих дій, з яких складається ця діяльність. На етапі уміння опанований спосіб дії регулюється знанням. У процесі тренування, яке включає розв'язання нових завдань у нових умовах досягається перетворення вміння на навичку. При формуванні навички процес виконання дії здійснюється у формі автоматизованої психічної регуляції, а звернення до знання відбувається лише у випадку виникнення ускладнень. Уміння та навички формуються в процесі навчання та подальшого закріплення отриманих знань, його переведення в уміння та навички, в цьому процесі виокремлюють 3 головні фази [3].

На першому етапі відбувається усвідомлення завдання та способів його виконання. Досвідчений майстер пояснює і демонструє новачкові як виконувати ті чи інші операції, а останній усвідомлює їх крізь призму отриманих теоретичних відомостей. На підставі пояснень, зорового сприймання перебігу процесу, демонстрації принципу дії утворюється перше, ще схематичне уявлення про характерні особливості процесу, напрямок та амплітуду переміщення рухомих деталей, їх швидкість, погодження роботи механізмів та послідовність операцій в технологічному циклі.

На другому етапі деяка кількість однотипних повторюваних дій призводить до того, що вправність стає досконалістю, майстерністю. Її фізіологічним підґрунтям є зміцнення в корі великих півкуль головного мозку тимчасових нервових зв'язків; їх спеціалізація, вироблення системи, тобто утворення динамічного стереотипу. Кожна дія, яка входить до складу операції складається з більшої або меншої кількості рухів, її вміле виконання потребує поєднання окремих рухів в цілісний акт, а деякої кількості цих актів – у ще складнішу дію. Внаслідок тренування дії прискорюються і полегшуються, спостерігається усунення зайвих рухів і зменшення напруження під час їх виконання.

На третьому етапі дії стають завченими на рівні м'язової пам'яті, що дає можливість удосконалювати їх, досягати підвищення рівня майстерності.

Головною умовою успішного формування вмінь і навичок є усвідомлення мети, розуміння сутності, змісту завдання та способів його виконання. Успіх формування вмінь і навичок залежить від свідомого ставлення студента до процесу навчання, готовності особистості до опанування вмінь і навичок, зацікавленості у кращому виконанні дій, пов'язаних із виконанням поставленого завдання. Не менш важливу роль в опануванні вмінь і навичок відіграють умови навчання, правильна організація процесу, збереження послідовності засвоєння дій, поступовий перехід від простіших до більш складних завдань, від повільного до швидкого темпу їх виконання. Для ефективного опанування знань, необхідно враховувати індивідуальні особливості, тип нервової системи, наявність або відсутність попереднього досвіду, рівень теоретичних знань, здібності студента.

Адаптація наведеної класичної схеми формування професійних компетенцій передбачає впровадження в учобвий процес деяких рекомендацій, які при забезпеченні контролю з боку адміністрації прогнозовано дадуть суттєве підвищення рівня випускників ЗВО [2]: недостатня кількість академічних годин для опанування певної дисципліни призводить до порушення порядку або комплексності реалізації наведеної схеми формування професійних компетенцій; зниження мотивації студентів до навчання, що вони інколи звать «нудним» навчанням пояснюється по перше недостатньою зрозумілістю перспектив працевлаштування за спеціальністю, по друге незрозумілістю сутності поставлених перед ним навчальних завдань, по третє низьким рівнем стипендії, який примушує значний відсоток студентів шукати додатковий заробіток; недостатня кількість практичних занять з наочною демонстрацією роботи обладнання, безвідповідальне ставлення студентів до проходження практик, на яких вони можуть закріпити отримані теоретичні знання. Слід зазначити, що наявний у ТДАТУ досвід дуальної системи навчання частково вирішує цей комплекс завдань, але в деякій частині випадків студенти засвоюють на виробництві досконале виконання однієї операції. Враховуючи зайнятість та обмеженість часу навчання, в ряді випадків спостерігається не доповнення теоретичної підготовки практичною діяльністю в умовах реального виробництва, а механічне повторення засвоєної послідовності дій без жодного уявлення теоретичного підґрунтя процесу.

Вирішити ці проблеми могло б дозволити повернення як системи навчання психолого–педагогічної тріади, яка включає послідовне формування знань, умінь та навичок. Знання являє категорію, яка фіксує результати істинної пізнавальної діяльності та відображає істотні моменти зв'язку між пізнавальною діяльністю і практичними діями людини. Уміння являє собою використання суб'єктом опанованих знань і навичок для вибору способу дій відповідно до поставленої мети. Сутністю вміння як психологічного новоутворення є готовність до продуктивного виконання нових завдань. Сформоване вміння може стати властивістю особистості та умовою набуття нових знань, умінь і навичок тобто показником

інтелектуального розвитку особистості, її здатності до професійного та особистісного росту. Навичка являє психічне новоутворення, завдяки якому студент стає спроможним виконувати певну дію раціонально, з належною точністю і швидкістю, без зайвих витрат фізичної та нервової діяльності.

Особистість формується в умовах конкретно – історичного існування людини, в трудовій, виховній чи навчальній діяльності. Провідну роль у процесах формування особистості відіграє навчання і виховання, що здійснюється в групах і колективах. Знання накопичуються, і студент корегує свою поведінку з урахуванням знань, якими володіє на даний момент часу, в подальшому з них виробляються нові якості особистості, які, в свою чергу, впливають на перебіг психічних процесів. У процесі формування особистості відділити засоби навчання від засобів виховання є вельми проблематичною задачею, оскільки вони виступають у єдності. К.Д.Ушинський писав про мистецтво виховання, яке вимагає терпіння, здібності, умінь і спеціальних знань [4].

Разом з тим педагогічні фахівці умовно поділяють процес виховання на розумове, трудове, економічне, моральне, естетичне, фізичне виховання. Завданням розумового виховання є формування в учнів правильного уявлення про навчання як про складний процес, пов'язаний з постійним напруженням волі, необхідністю долати труднощі, виховувати в собі такі позитивні якості як, працелюбство, дисциплінованість, високу громадську свідомість, відповідальне ставлення до праці, формування наукового світогляду. Величезне значення в розумовому вихованні, на думку Сухомлинського, має праця. «Розум дитини на кінчиках її пальців», підкреслював він. Упродовж довгого часу під трудовим вихованням розуміли скерованість учнів на оволодіння, головним чином робітничими спеціальностями, причому не завжди кваліфікованими, творчими. В той же час з точки зору педагогіки не так важливо якою буде праця розумовою чи фізичною, вона має бути творчою. Головним завданням трудового виховання студента повинно бути вироблення потреби в праці, відповідального ставлення до мотивацій, виконання процесу, результатів праці та формування поваги та почуття боргу по відношенню до людей праці. Слід зазначити, що окрім особистісного формування трудове навчання має розвиваючий і профорієнтаційний, тобто інтегративний характер [1,5].

Економічне виховання тісно пов'язане з трудовим і являє собою діяльність, спрямовану на формування розуміння економічних особливостей життя суспільства, стимулювання студента до того, щоб в майбутньому він був активним творчим учасником виробничого процесу, тому економічне виховання є загальним і обов'язковим. При проведенні морального виховання значна частина педагогів орієнтується на концепцію Я.А.Каменського, у поглядах якого на моральне виховання відчувається суттєвий вплив християнської етики. Комплекс моральних якостей, які бажано сформувати у студента викладено в творі «Материнська школа» та включає помірність у їжі й питві, охайність, повагу до старших, шанобливість, правдивість,

справедливість, благодійність, терплячість, делікатність, витонченість манер, гідність, витриманість, скромність [2,5].

У системі морального виховання важливою підсистемою є екологічне виховання, яке передбачає систематичний вплив на студентів з метою нагромадження екологічних знань, виховання любові до природи, бажання берегти і примножувати її. Педагоги повинні виховувати в студентів повагу до себе, чоловічу та жіночу гідність, повагу до представників протилежної статі. Моральне виховання завершується формуванням ідеалу, в якому відображено кращі якості людини. Основними завданнями у сфері естетичного виховання є виховування естетичних почуттів через правильне сприйняття прекрасного, глибоке розуміння прекрасного в природі, праці, спілкуванні, особистому житті, мистецтві; розвиток вміння і потребу бачити, знаходити прекрасне в навколишньому житті, розвивати творчі здібності, вміння і навички, приймаючи участь в художній творчості, прикладних видах мистецтв. До основних завдань фізичного виховання полягає в формуванні і закріпленні моральних і вольових рис характеру, виховання таких рис особистості, як організованість, свідомо дисципліна, наполегливість у процесі долавання перешкод, витривалість, мужність та ін [6].

Людство в процесі поступового розвитку та прогресу виробило близькі до оптимальних форм та методів трудового та професійного навчання спеціалістів у ЗВО, що ми бачимо, розглядаючи теорію педагогіки і її успішну реалізацію в недавньому минулому. На жаль деякі позитивні надбання втрачені, або рахуються нераціональними в сучасних умовах. Класична теорія підтверджує якщо виконувати її невідхильно, дотримуючись на кожному етапі потрібних засобів, на момент закінчення ЗВО можливо випускати висококваліфікованого робітника з заздалегідь визначеною кількістю професійних знань, вмінь та навичок, наявність яких дозволять йому реалізувати себе в професійній сфері та бути конкурентоздатним на ринку праці. В зв'язку з цим вважаємо за потрібне розглянути позитивний досвід в галузі трудового та професійного навчання СРСР, де була система освіти в свій час визнана кращою в світі. В той час система навчання базувалась на класичній теорії психології та педагогіки вищої школи з впливом потужної довузовської підготовки, що також слід віднести до ключових факторів її успішності в цілому. Крім того реалізація творчого підходу до організації професійного виховання від прийому абітурієнтів до випуску спеціалістів давала вражаючі результати.

Так, на семінарі ректорів сільськогосподарських вузів СРСР ректор Благовіщенського СГІ, проф. Н.І. Жуковський доповідав, що у їх ЗВО навчання студентів виробничим навичкам починалось з підготовчих курсів і з першого року навчання в інституті. За його словами щорічно близько 200–300 слухачів підготовчих курсів і більш ніж 100 слухачів підготовчого відділення ще до зарахування їх до лав студентства працювали в учгоспі сільгоспінституту на виробничих роботах за майбутнім профілем – механізаторами, ланковими та ін. Таким чином, слухачі ще до зарахування

отримували виробничі навички та перевіряють те, наскільки вірно вони підійшли до вибору професії. Після зарахування на перший курс усі студенти організовано на протязі вересня працювали на польових роботах, будівництві та у тваринництві. Студенти третього курсу агрофаку працювали здебільшого на дослідній ділянці учгоспу, закладали досліди із землеробства, рослинництва, селекції, меліорації. Щорічно вони отримували високі врожаї, які значно перевищують показники передових господарств. Так, у 1971р. студентський загін в першому відділенні учгоспу отримали по 28ц/га зернових, а з окремих ділянок – понад 30ц/га. Для Амурської області це високий показник, якщо враховувати, що середня врожайність ярої пшениці по області складає 10ц/га. Студенти 3 – го курсу агрофаку працювали в учгоспі від посівної до жнив, де виконували досліди по обробці ґрунту, по застосуванню добрив, визначенню оптимальних термінів і норм висіву та ін. Студенти третього курсу ветфаку, виїзжаючи влітку в господарства працювали ветсанітарами, веттехніками, техніками по штучному обсеєненню ВРХ. Зазвичай інститут отримує від керівників підприємств найкращі відгуки відносно підготовки та праці студентів та прохання відряджувати їх на більш тривалий термін, резюмував Н. І. Жуковський [7].

В своїй доповіді семінарі ректорів сільськогосподарських вузів СРСР ректор МІМСГ, Серий.І.С зазначав, що праця в студентських будівельних загонах є важливою формою організації студентської практики. Багаторічний досвід свідчить, що самоврядування позитивно впливає на студентів, підвищує почуття відповідальності, дисциплінує, привчає до самостійності. За словами Серого І. С в інституті було розгорнуто боротьбу за право участі в будівельних загонах, які комплектуються таким чином, щоб у кожному з них було по 3 -4 особи, що вже мають досвід праці в загонах. Це допомагає зберігти кращі традиції, уникнути промахів і похибок в організації діяльності загонів. Крім трудового загартування, студенти приєднувались до суспільного життя колективу, в якому працював загін, виступали з лекціями, організували концерти художньої самодіяльності, спортивні змагання, вечора відпочинку, випускали стінгазети. Намагаючись більш широко використати цю форму праці, була започаткована організація спеціалізованих студентських загонів з студентів 3 – 4 курсів. Було визначено обсяги робіт, укладені угоди, студенти факультету механізації тваринницьких ферм проводили монтаж обладнання на тваринницьких фермах, а студенти факультету електрифікації здійснювали монтаж сільських електричних мереж в районах Запорізької області. Усі перераховані форми організації практики корисні самі по собі, однак вони не охоплюють всіх студентів. Крім того, всі форми, використовуючись розрізнено, не можуть дати того ефекту, який може дати система методів і засобів виховання студентів. Видатний педагог А.С.Макаренко казав, що ніякий засіб не можна розглядати з точки зору корисності або шкідливості, взяте окремо від всієї системи засобів – цитував І.С.Серий [7].

Підсумовуючи досвід радянської системи організації навчального процесу та проходження практик слід зазначити, що можливо ситуацію з більш ґрунтовною практичною підготовкою могла б виправити реалізація викладених нижче заходів. По перше обидва з описаних ректорами підходів ґрунтується на більшій ініціативності та дорученні студентам виконання частини робіт за спеціальністю. В теперешніх умовах впровадження таких заходів могло б здійснюватись під контролем адміністрації та кураторів практики представниками студентського самоврядування. По друге необхідно більш широке залучення студентів до виконання садово-польових робіт на базі учгоспу та садових площ, в такому випадку раціональним є виїзд на виконання робіт згідно навчального плану невеликих груп студентів під керівництвом лаборантів або ведучих викладачів.

Статистика зазначає, що більшість фахівців неефективно ведуть управлінську діяльність, якщо в процесі навчання вони не сформували практичні навички в умовах виробництва. Навчальний процес обов'язково повинен здійснюватись у поєднанні теоретичної підготовки фахівців з практичною формою навчання. Тільки у цьому випадку одержані знання набуватимуть дійсної цінності, а придбані вміння переростуть у професійні навички. Невід'ємною складовою частиною навчального процесу аграрних ЗВО є практична підготовка студентів. Метою практики є закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, формування у студентів професійних вмінь та навичок, оволодіння студентами сучасними методами, формами організації виробництва.

За змістом і метою практика студентів може бути навчальною;технологічною;професійною. Завданням навчальної практики є ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних умінь і навичок із загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, оволодіння робітничою професією з числа масових спеціальностей галузі. Практичне навчання первинних професійних умінь і навичок, здійснюється майстрами виробничого навчання, викладачами спеціальних дисциплін. Навчальна практика студентів залежно від спеціальності (спеціалізації) проводяться в навчальних і навчально – виробничих майстернях, ветеринарних клініках, навчально – виробничих або дослідних господарствах, навчально – практичних центрах, навчальних бухгалтеріях, навчальних відділах на підприємствах тощо.

Метою технологічної практики є ознайомлення студентів практиці безпосередньо на підприємствах, в організаціях, установах з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва, відпрацювання вмінь і навичок з робітничої професії та спеціальності і закріплення знань, отриманих при вивченні певного циклу теоретичних дисциплін та придбання первинного практичного досвіду. Виробнича практика являє собою процес застосування та закріплення теоретичних знань на виробництві з метою набуття науково – виробничого досвіду, придбання практичних навичок, а також збору матеріалу та відпрацювання основних питань дипломного

проектування. Студентам видаються індивідуальні завдання з метою відпрацювання навичок творчого характеру в умовах виробництва. Вони впроваджують нові методи дослідження, розробляють раціональні пропозиції, використовуючи метод розробки окремих процесів за фахом, удосконалюють організацію і методи управління підприємством та його структурними підрозділами тощо.

Останнім часом для магістрів 5–6 курсів навчальним планом передбачено проходження навчально–дослідної практики, проходження якої повинно закріпити у студентів навички молодих науковців. Беручи за основу удосконалення якоїсь машини або технологічного процесу в результаті проходження літньої та зимової практик студенти здають звіти, зміст яких відповідає розділам магістерських робіт. Але слід відзначити наявність деяких недоліків з точки зору організації проходження практик, оскільки перші дві декади січня, на які припадає період проходження практики взимку більша частина баз практики або не працює, або має скорочений режим роботи. З точки зору підвищення ефективності процесу можливо доцільно було б перенести календарні терміни проходження зимової навчально–дослідної практики на інший термін.

В окремий вид практики слід виокремити індивідуальне навчання студентів з керування автомобілем, комбайном, трактором та тракторними агрегатами, навчання робітничим професіям слюсаря – ремонтника, електрогазозварювальника, електрика, майстер – налагоджувальника, лаборанта–хіміка, оператора тваринницьких комплексів, техніка штучного осіменення, оператора цехів з приготування кормів, бджоляра є складовою частиною процесу становлення майбутнього спеціаліста. Як правило, індивідуальне навчання проводиться з відривом від занять, паралельно теоретичному та практичному навчанню за спеціально складеним графіком. Отримання практичних навичок з цих спеціальностей надає змогу спеціалісту досконало засвоїти практичну частину професійних компетенцій та дозволяє виконувати більш складні завдання у період проходження різних видів практик на виробництві.

Важливою складовою набуття студентами передового досвіду є міжнародна практика студентів. Незважаючи на те, що більша частина студентів проходить міжнародну практику в якості підсобних робочих, виконуючи операції, які не вимагають високої кваліфікації, в цілому більш ніж для декількох сотень студентів на рік проходження таких практик є джерелом безцінного досвіду. Працюючи за кордоном в таких країнах, як Швеція, Швейцарія, Данія, Нідерланди, Німеччина, США, Австралія, Канада, Франція студенти не тільки знайомляться з прогресивними способами організації праці, сучасними технологіями, але й покращують свої мовні навички, а в більшості випадків непогано заробляють. В цьому напрямку з точки зору підвищення конкурентоздатності наших випускників відділу міжнародних зв'язків ЗВО доцільно було б розгорнути роботу по пошуку та пропонуванню студентам роботи, виконання якої потребує більш високої кваліфікації. Історія не стоїть на місці, прогрес вимагає вироблення нових

форм та методів навчання. Але, як відомо, нове – ворог кращого. Ми маємо не сліпо копіювати схеми рішення подібних завдань у інших країнах, а йти власним шляхом вбираючи в нього найкращі досягнення людства. Пріоритетом має бути не економічний ефект, а антропоцентричні та гуманістичні підходи до рішення проблем в галузі.

Висновки. Незважаючи на наявність вагомих конкурентних переваг слід констатувати, що система вищої освіти неповною мірою задовольняє вимогам працедавців. Для досягнення конкурентоспроможності випускників ЗВО необхідно відновлювати принципи дидактики та психолого–педагогічної тріади, які передбачають єдність теоретичного і практичного видів навчання. Для підвищення ефективності засвоєння професійних навичок та компетенцій, рекомендується не тільки впроваджувати сучасний позитивний досвід, але й адаптувати до сучасних умов і відновлювати ефективні види організації навчання з минулого. Запорукою успіху на цьому шляху буде впровадження форм навчання, які сприяють посиленню відповідальності студентів, більш широкого поширення та стимулювання студентської наукової роботи, залучення до організації проходження практик органів студентського самоврядування.

Список використаних джерел.

1. Головчук А.Ф., Іщенко Т.Д., Акімов О.О., Лареніченко В.В., Хоменко М.П. Університетська освіта в Україні та Болонський процес. Навчальний посібник. Київ: Агр. Освіта, 2002. 84 с.
2. Організація навчально – виховного процесу. Досвід роботи ВНЗ I – II рівнів акредитації. 2004. 365 с.
3. Максименко С.Д., Зайчук В.О., Клименко В.В., Папуга Н.В., Соловієнко В.О. Загальна психологія. Вінниця: "Нова книга", 2006. 688 с.
4. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка. Основні положення. Навчальний посібник. Київ: Ексоб, 2001. 288 с.
5. Максимюк С.П. Педагогіка. К: Кондор, 2005. 667 с.
6. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі, К.: Центр учбової літератури. 2007. 232 с.
7. Семинар ректорів с/х вузів СРСР, Горки 1972. 253 с.

Samoichuk K.O., Kovalyov A.A., Palyanychka N.A. Peculiarities of labor and professional education of higher education students

Summary. In the context of improving the efficiency of work and professional education, the mechanisms of formation of students' knowledge, skills and skills are considered. Effective ways of organizing learning and practicing in the past and present are considered. Recommendations are given to increase the efficiency of the organization of education of students of higher educational establishments, formation of competitive and qualified specialists.

Key words: practice, triad, didactics, training, education, competitiveness, professional competences.